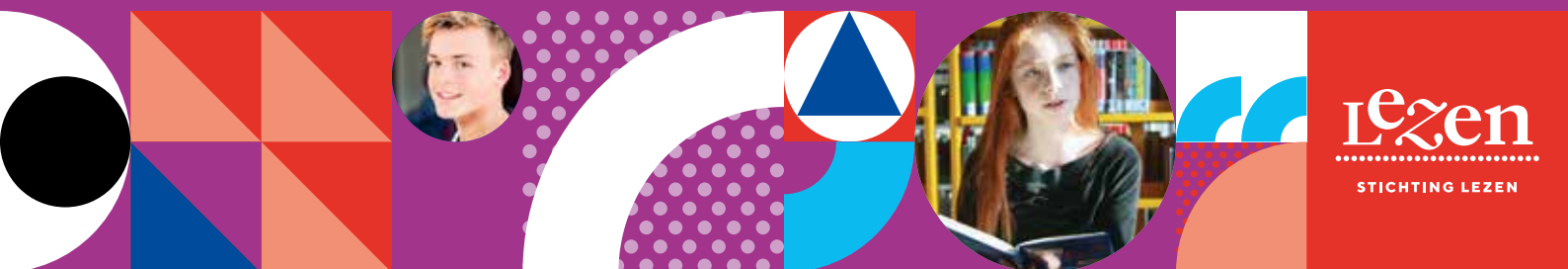


ONDERZOEKSPUBLICATIE

Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk



Lezen
STICHTING LEZEN

Linda Ackermans

Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk

Een onderzoek naar de inzet en positie van literatuur voor jongeren in de bovenbouw van het havo en vwo



Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
030-6230566
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Auteur

Linda Ackermans, Radboud Universiteit Nijmegen

Vormgeving cover

Judith Schoffelen en Erik olde Hanhof, Amsterdam

Citeren als: Ackermans, L. (2022). *Young adult-literatuur op de leeslijst en in de lespraktijk. Een onderzoek naar de inzet en positie van literatuur voor jongeren in de bovenbouw van het havo en vwo*. Amsterdam: Stichting Lezen.

©2022 Stichting Lezen, Amsterdam

Samenvatting

Deze publicatie geeft inzicht in de inzet en positie van *young adult*-literatuur (YAL) binnen het schoolvak Nederlands in de bovenbouw van het havo en vwo. Onder YAL wordt in dit rapport verstaan: literatuur voor jongeren vanaf grofweg vijftien jaar. In YAL is de hoofdpersoon veelal een adolescent, bij wie het vertelperspectief ligt, en spelen typische adolescententhema's als relatievorming, conflict en de zoektocht naar een eigen identiteit en zingeving een rol (zie Ackermans, 2021a&b).

De volgende vragen stonden in het onderzoek centraal:

- In hoeverre staan docenten Nederlands hun bovenbouwleerlingen in het havo en vwo toe om *young adult*-romans te lezen voor de leeslijst en om welke redenen doen ze dat wel of niet?
- Welke voorwaarden worden in bredere zin aan de leeslijst gesteld en in hoeverre wordt gewerkt met de niveaus van literaire competentie, zoals die zijn voorgesteld door Theo Witte (2008)?
- In welke mate en op welke wijze zetten docenten Nederlands YAL in in hun literatuurlessen aan bovenbouwleerlingen in het havo en vwo?
- Bestaan er verschillen in het toestaan en inzetten van YAL op de verschillende onderwijsniveaus havo en vwo?
- Hoe waarderen docenten Nederlands, werkzaam in de bovenbouw van het havo en vwo, YAL?
- Hoe bekend zijn docenten Nederlands, werkzaam in de bovenbouw van het havo en vwo, met YAL en met enkele leesbevorderingscampagnes voor jongeren?
- Welke verbanden bestaan er tussen diverse onderzochte variabelen, bijvoorbeeld tussen de bekendheid van docenten met YAL en het toestaan van YAL op de leeslijst?
- Bestaan er verschillen tussen diverse groepen respondenten voor wat betreft het toestaan en inzetten van YAL en de ideeën over YAL, bijvoorbeeld tussen respondenten die een eerstegraadsbevoegdheid behaalden via een hbo-master of een universitaire lerarenopleiding?

In totaal namen 158 docenten Nederlands deel aan het onderzoek. Zij vulden in het schooljaar 2021-2022 een omvangrijke online enquête in. De belangrijkste bevindingen zijn hieronder te lezen.

Een meerderheid van de docenten Nederlands staat *young adult*-literatuur toe op de leeslijst

De meeste respondenten in dit onderzoek staan hun leerlingen toe om YAL te lezen voor de leeslijst in de bovenbouw van zowel het havo als het vwo. Op leeslijsten van havoleerlingen worden YA-boeken vaker toegestaan dan op leeslijsten van vwo-leerlingen: 78,0% van de respondenten keurt ze goed in het havo; 62,6% in het vwo. Wel geldt voor het vwo dat een meerderheid YAL alleen toestaat in de vierde klas, terwijl voor het havo geldt dat een meerderheid deze literatuur toestaat in de gehele bovenbouw.

Leesbevordering is de voornaamste reden om *young adult*-literatuur toe te staan

De meest gegeven reden om YAL toe te staan op de leeslijst van zowel havo- als vwo-leerlingen is leesbevordering. Erna voeren docenten Nederlands de brug- en spiegelfunctie van YAL aan: YA-romans kunnen de stap naar literatuur voor volwassenen vergemakkelijken (brugfunctie) en zorgen

voor herkenning (spiegelfunctie). Ook noemen respondenten de literaire kwaliteit van YAL en de aansluiting bij het niveau of de leesontwikkeling van leerlingen als redenen. Respondenten die YAL niet toestaan, doen dat omdat ze deze literatuur niet passend vinden in de bovenbouw, (te) weinig literaire kwaliteit zien in YA-romans of van mening zijn dat deze romans te weinig bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen. Andere redenen voor respondenten om YAL niet toe te staan zijn dat ze rekening moeten houden met het sectiebeleid, ze tegen praktische zaken aanlopen (zoals dat veel YA-romans vertaald zijn) of ze naar eigen zeggen te weinig kennis hebben van deze vorm van literatuur.

Docenten Nederlands bepalen de bandbreedte van de leeslijst

90,5% van de respondenten laat leerlingen boeken die zij willen lezen voor hun leeslijst ter goedkeuring voorleggen. Daarmee bepalen deze respondenten de bandbreedte van de selectie aan literaire werken door de leerling. Daarnaast zegt een grote meerderheid van de deelnemende docenten Nederlands bepaalde literaire werken te verplichten: 83,5% doet dat in het havo en 89,9% in het vwo. Slechts een beperkt percentage selecteert in dat geval een YA-roman als verplicht te lezen werk: 15,2% doet dat voor havoleerlingen; 5,1% voor vwo-leerlingen.

Werken met de niveaus van literaire competentie is gemeengoed in de bovenbouw van het havo en vwo

91,1% van de docenten Nederlands in dit onderzoek zegt in het literatuuronderwijs te werken met de niveaus van literaire competentie. Van de respondenten die werken met deze niveaus, is 40,3% van mening dat het niveau van een boek moet aansluiten bij de individuele leerling; 59,7% zet de niveaus van literaire competentie normatief in en schrijft een minimumniveau voor waaraan de te lezen werken op een bepaalde jaarlaag moeten voldoen. Docenten die normatief werken met de niveaus van literaire competentie zijn minder geneigd om YAL toe te staan op de leeslijst dan docenten die een leerlinggerichte aanpak hanteren.

Docenten Nederlands besteden weinig aandacht aan *young adult*-literatuur in de lespraktijk

De mate waarin en de wijze waarop respondenten aandacht hebben voor YAL in hun lespraktijk suggereert dat literatuur voor jongeren nog geen sterke positie verworven heeft in het literatuuronderwijs in de bovenbouw van het havo en vwo. In het onderwijs aan havoleerlingen zeggen respondenten gemiddeld genomen 'soms' en in het onderwijs aan vwo-leerlingen gemiddeld genomen 'zelden' aandacht te besteden aan YAL. In lessen aan havoleerlingen wordt significant vaker aandacht besteed aan YAL dan in lessen aan vwo-leerlingen. Respondenten geven YAL bijvoorbeeld een plek in het literatuuronderwijs door leestips te geven en door (fragmenten uit) YA-romans (voor) te lezen.

De meeste docenten Nederlands beschouwen *young adult*-romans als 'literatuur'

69,6% van de respondenten rekent YA-romans tot de literaire werken die leerlingen volgens de eindtermen voor het schoolvak Nederlands dienen te lezen; 30,4% doet dat niet. Het oordeel over de vraag of YA-romans tot de literaire werken behoren, houdt verband met het wel of niet toestaan van deze romans op de leeslijst: wie YA-romans als literatuur beschouwt, is eerder geneigd deze romans ook toe te staan op de leeslijst.

Meer dan driekwart van de docenten Nederlands leest zelf *young adult*-literatuur

76,6% van de respondenten zegt zelf YAL te lezen; 23,4% zegt dat niet te doen. Docenten die YA-romans rekenen tot de literaire werken, lezen vaker zelf YAL. Ook bestaat een verband tussen het wel of niet zelf lezen van YAL en het wel of niet goedkeuren van deze literatuur voor de leeslijst: wie YAL toestaat op leeslijsten van havo- en vwo-leerlingen, leest deze literatuur vaker ook zelf.

Docenten Nederlands vinden zichzelf gemiddeld genomen niet goed tot redelijk op de hoogte van het aanbod aan recent verschenen *young adult*-literatuur

Deelnemende docenten Nederlands geven zichzelf op een schaal van 1 (= helemaal niet goed) tot 5 (= zeer goed) gemiddeld een 2,7 (niet goed tot redelijk) voor hun kennis van recent verschenen YAL. Docenten die YAL toestaan op leeslijsten van leerlingen vinden zichzelf bekender met het aanbod aan recente YAL dan docenten die deze literatuur afwijzen voor de leeslijst. Hetzelfde geldt voor docenten die YA-romans rekenen tot de literaire werken: zij vinden zichzelf bekender met het aanbod aan recente YAL dan docenten die YA-romans niet beschouwen als literaire werken. Deelnemende docenten Nederlands zijn gemiddeld genomen bekender met enkele bevroegde romans die zijn uitgegeven voor volwassenen (maar veel kenmerken bevatten van YAL en/of genomineerd zijn voor de jongerenliteratuurprijs Het Beste Boek voor Jongeren) dan met enkele bevroegde YA-romans die specifiek voor jongeren op de markt zijn gebracht.

De Boekenweek van Jongeren is bij docenten bekender dan Het Beste Boek voor Jongeren

De Boekenweek van Jongeren is onder respondenten zeer welbekend: 96,2% zegt deze campagne te kennen en 55,7% doet er ook iets mee in het literatuuronderwijs. Voor Het Beste Boek voor Jongeren geldt dat weliswaar een meerderheid (63,9%) met deze prijs bekend is, maar dat slechts iets meer dan een kwart van de respondenten (27,2%) ook iets met de prijs doet in het literatuuronderwijs in de bovenbouw van het havo en vwo.

